

Karpe

Cyprinus carpio

Karpa ble trolig innført til Norge første gang på slutten av 1600-tallet. I seinere år har den blitt spredd av sportsfiskere, og forekommer nå i minst 63 lokaliteter. Den kan være bærer av ulike parasitter og virus. Ulovlig import av karpe fra utlandet kan derfor få svært alvorlige følger. Karpa kan også forårsake at flere rødlistede amfibiearter blir desimert.

Status

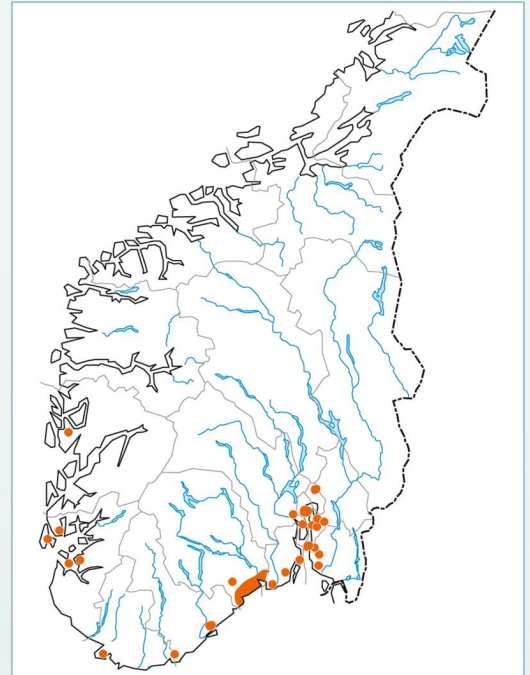
Karpa ble innført til landet før 1800, og faller utenfor definisjonen for fremmed art i Norge jf. *Fremmede arter i Norge- med norsk svarteliste 2012*. Arten er dermed ikke risikovurdert.

Kjennetegn

Karpe tilhører karpefamilien og ordenen Cypriniformes. Den forekommer i fire hovedvarianter; skjellkarpe, speilkarpe, radkarpe og lærkarpe. Her i landet har vi i hovedsak skjellkarpe. Hodet er alltid uten skjell, mens kroppen er fullskjellet. Det er særlig en lengre ryggfinne som skiller karpe fra nærstående slektninger som f. eks karuss. Ryggfinnen har en konkav kant, med forreste del klart høyere enn den bakre. I tillegg har den to korte og to lange skjeggtråder på hver side av munnen. Den fremste og øverste er kortere enn den bakre. Karpa har ingen tenner i munnen, men tenner som sitter dypt i svelget til å finmale føden. Kroppsfargen er gjerne grønn/brun på ryggen og sidene og litt gulaktig på buken. Verdensrekorden på skjellkarpe er nå 40,15 kg, mens norsk sportsfiskerekord er på 11,875 kg. Karpe kan bli 50-60 år gammel.

Utbredelse

Karpe har sin naturlige utbredelse fra områdene ved Svartehavet til Mandsjurja i Kina. Den har blitt spredd av mennesker til store deler av verden. Den først importen av karpe til Norge skjedde trolig til Bergen i ca. 1685. Seinere har det blitt innført karpe flere ganger fra utlandet. Tidlig på 1900-tallet var det kjent forekomst av karpe fra sju lokaliteter; én ved Tønsberg, to ved Kragerø, en ved Farsund og tre ved Bergen. I løpet av 1900-tallet ble det satt ut karpe flere steder, og pr. 1992 var det sikker forekomst i 10 lokaliteter. Det var ukjent status i åtte andre steder. I løpet av de siste 10-20 åra har karpe blitt etablert flere steder, og er nå kjent fra minst 63 lokaliteter. Den vestligste lokaliteten med karpe er Mildevatn i Bergen (Hordaland), og muligens én lokalitet i Sveio. Rogaland har karpe i minst fire lokaliteter. I Agder er det karpe i fem lokaliteter. I Grenlandsområdet i Telemark er det nå karpe minst 23 bestander. I tillegg er det

Karpe forekommer i kystnære lokaliteter fra Hordaland til Østfold.

karpe i Toke i Drangedal. I Buskerud er det karpe i Lier og Røyken. I Vestfold er det karpe i en lokalitet i Sandefjord, og i Ulfsbakkjønn og Hallevannet i Larvik. I Vestfold kan mørketallene være store. Akershus har karpe i minst fire lokaliteter i Asker, og fem landre lokaliteter. I Østfold er det trolig karpe i halvparten av fylkets kommuner. På Jeløya er det karpe i flere lokaliteter.

Biologi

Karpe trives best i grunne, stille og sakteflytende vann, med mye vegetasjon og leir- og mudderbunn med relativt høy temperatur. En optimal karpelokalitet her i landet er derfor næringsrike dammer og mindre tjern i lavlandet. Karpe er en sky, bunnlevende fisk som hovedsakelig er aktiv om natta. På varme dager kan den også cruise på overflaten. Den tar hovedsakelig til seg føde på sommerstid, når vanntemperaturen overstiger ca. 8 grader. Føden består av ulike typer insektslarver, snegler, mark, krepsdyr, samt frø, alger og vannplanter. Om vinteren er den i en dvaleligende tilstand. Størrelsen varierer i stor grad mellom lokaliteter. I små dammer med

To karper tatt i en lokalitet i Akershus, som veide henholdsvis 4,350 og 4,600 kg. Foto: Ole-Håkon Heier

tette bestander kan den stagnere på 2-300 gram, mot 2-6 kg i lokaliteter med tynne bestander. Den gyter på dagtid i mai-juni når temperaturen i vannet har steget til 17-20 grader. Gytingen varer ca. 4 timer, og den får da livlige, lyse farger. Eggene fester seg til vannplanter og klekker etter 2-8 døgn, avhengig av vanntemperaturen. Yngelen fester seg til vannplanter inntil plommesekken er fortært etter 4-10 døgn. Arten er seiglivet og tåler oksygenfattig vann.

Bestandsstatus

Helt fram til 1980-tallet ble det spekulert i om karpa hadde forsvunnet fra vår fauna på grunn av et kjølig klima. En oversikt over alle karpelokaliteter i Norge fram til 1992, viste at 60-70 % av dem hadde dødd ut. Det er trolig bare noen få lokaliteter som har hatt karpe over lenger tid. I Mildevatn og Mosvolltjern har det vært karpe sammenhengende i over 150 år. I løpet av de siste 10-20 åra har det vært en til dels omfattende spredning av karpe her i landet. Den finnes nå i minst 63

lokaliteter, men mørketallene kan være like store. Historisk har derfor karpa aldri vært mer tallrik her i landet.

Temperaturforholdene er begrensende faktor for overlevelsen hos karpe her i landet. Det er påvist god rekruttering hos karpe i enkelte lokaliteter, som dammer i Grenland- og Rådeområdet. Dette er mest sannsynlig lokaliteter der vanntemperaturen i gytetiden på forsommeren år om annet kommer opp i 17-20 grader. I tillegg må yngelen oppnå en viss størrelse i løpet av sommeren for å overleve vinteren. Den nødvendige tilveksten avhenger både av temperatur- og næringsforholdene. Et varmere klima tilsier økt overlevelse hos karpe her i landet. Rekrutteringen blir trolig også redusert av sterkt predasjonspress fra fisk. I en dam i Råd var ål, abbor og større karper sannsynlige predatorer. Dødeligheten hos yngre individer er følgelig avhengig av hvilke fiskearter som forekommer. Under dagens klima har ikke karpa noe stort spredningspotensiale i norsk natur, men den vil med stor sikkerhet kunne overleve i overskuelig framtid.

Referanser

- Anonym 2011. De offisielle sportsfiskerekordene. Ferskvann. Villmarksliv.
<http://www.klikk.no/produkt/hjemmesider/villmarksliv/article291107.ece>(Lastet ned 23.10.2011).
- Appleby, C. og Sterud, E. 1996. The parasite fauna of common carp (*Cyprinus carpio*) from a pond in south-eastern Norway. Bulletin of the Scandinavian Society for Parasitology 6(2): 131-133.
- Borgstrøm, R., Hjelset, S. og Ravndal, J. 1990. Karpe reproducerer i Norge. Fauna 42: 2-6.
- Dolmen, D. 2006. Amfibier og reptiler. S. 351-354 i Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.). Norsk Rødliste 2006. Artsdatabanken.
- Fiskekart for Østfold 2011. Utgitt av Fylkesmannen i Østfold, Norges Jeger og Fiskerforbund, Østfold fylkeskommune.
- Hesthagen, T. og Sandlund, O.T. 2007. Non-native freshwater fishes in Norway: history, consequences and prospects. Journal of Fish Biology 71 (Supplement D): 173-183.
<http://www.drangedalsposten.no/index.cfm?event=doLink&famId=216962>
<http://snl.no/fiskesykdommer>
- Huitfeldt-Kaas, H. 1918. Ferskvannsfiskenes utbredelse og invandring i Norge med et tillæg om krebsen. Centraltrykkeriet. Kristiania. 106 s.
- Jensen, K.W. 1968. Karpe. s 716-718 i Jensen, K.W. (red.) 1968. Sportsfiskerens Leksikon. 1. Gyldendal Norsk Forlag. 1376 s.
- Jensen, K.W. 1984. Ferskvannsfiskenes innvandring i Norge. s. 128-129 i Jensen, K.W. (red.). Sportsfiskerens leksikon. Kunnskapsforlaget. 850 s.
- Kleiven, E. 2001. Supplerande opplysningar til spørsmålet om karuss *Carassius carassius* er ein innført fiskeart, og noko om karpe *Cyprinus carpio*. Fauna 54: 48-57.
- Kleiven, E. 2007. Historiske opplysningar frå Bergen om karuss *Carassius carassius*, karpe *Cyprinus carpio*, brasme *Abramis brama* og gjedde *Esox lucius*. Fauna 60: 26-33.
- Kleiven, E. og Hesthagen, T. 2012. Fremmede fiskearter i ferskvann i Aust-Agder – Historikk, status og konsekvenser. NINA Rapport 665. 102 s.
- Kålås, S. og Johansen, R. 1995. The common carp (*Cyprinus carpio* L.) in Norway. Fauna norv. Ser. A 16: 19-28.
- L'Abée-Lund, J.H. 1992. Karpefisker. s. 151-168 i Jonsson B. & Semb-Johansson A. (red). Norges dyr. Fiskene 1. Krypdyr, amfibier, ferskvannsfisker. 2 opplag. J.W. Cappelens Forlag. 199 s. + illustrasjoner.
- Pontoppidan, E. 1753. Norges naturlige historie, Bind 2. Kongelig Waysenhusets Bogtrykkerie, København 1753. (Nytrykt i fotolitografi. Rosenkilde og Bagger, København 1977). 464 s.
- Pethon, P. 2005. Aschehougs store fiskebok. Aschehoug & Co (W. Nygaard) A/S. Oslo. 468 s.
- Mikkelsen, K.O. 1999. Kartlegging av introduserte ferskvannsfisk i Ryfylke og Nord-Rogaland 1999. Rådgivende Biolog Rapport nr. 2 -1999. 22 s.
- Muus, J. B. og Dahlström, P. 1968. Europas ferskvannsfisk. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo. 224 s.
- Nordland, J. og Nastad, A. 1999. Kartlegging av fremmede fiskearter i Rogaland fylke, søndre del. RC Consultants. 29 s + vedlegg.
- Sandaas, K. 2010. Endringer i amfibiefaunen i Frogn og Nesodden kommuner. Fauna 63: 68-72.
- Spikkeland, I., Andersen, J.G., Andersen, O., Halvorsrud, A.K., Lindblad, F., Lund, S.V., Opsahl, R. og Vaaler, J.P. 2007. Fiskefaunaen i Marker. Natur i Østfold 25 (1-2): 45-56.
- Solstad, S. 2011. Spredning av karpefisk i Grenland. Notat. 19 s.
- Sømme, S. og Jensen, K.W. 1970. Karpe - og mallefiskene. s. 140-151 i Frislid, R. & Semb-Johansson, A. (red). Norges Dyr. Bind 3. J.W. Cappelens Forlag A.S. Oslo.
- Tovslid, B.M. 2011. Kartlegging av fremmede fiskearter i Vest-Agder. Resultatoversikt. Ecofact Rapport 99. 11 s + vedlegg.
- Wollebæk, A. 1924. Norges fisker. Utgitt på foranstaltning av Zoologisk museum. Trykt i A.W. Brøggers boktrykkeri A/S. 239 s.
- Personlig meddelelser fra Ole-Håkon Heier (Østfold), Thor E. Håkonsen (Rogaland). Dag Øivind Ingjerd (Oslo), Leif Roger Karlsen (Østfold), Einar Kleiven (Aust-Agder, Telemark), Jan Helge Knudsen (Telemark), Steinar Kålås (Hordaland), Kjell-Henrik Semb (Telemark og Vestfold) og Svein Solstad (Telemark).